

Damiaan Denys & Camerata RCO

Mahler en Freud

Uitvoerenden

Damiaan Denys	filosoof, psychiater
Camerata RCO:	
Elise Besemer	viool
Coraline Groen	viool
Vilém Kijonka	altviool
Maartje-Maria den Herder	cello
Georgie Poad	contrabas
Hein Wiedijk	klarinet
Fons Verspaandonk	hoorn
Ramon van Engelenhoven	piano
Anneleen Schuitemaker	harp

Programma

Gustav Mahler (1860-1911)

Pianokwartet in a (1876)

Nicht zu schnell

Gustav Mahler

Uit Symfonie nr. 5 (1901/02)

Adagietto

Franz Schreker (1878-1834)

Der Wind (1908/09)

Erich Wolfgang Korngold (1897-1957)

Uit Suite op. 23 (1930)

Groteske

Möglich rasch

Programmatoelichting

Herzog Ernst von Schwaben, Die Argonauten, Rübezahl: drie opera's waar nooit iemand van heeft gehoord. Dat kan kloppen, het zijn jeugdwerken van **Gustav Mahler** en ze gingen verloren. Een *Nordische Phantasie* en twee symfonieën deelden hetzelfde lot en een vioolsonate... Jammer. En zo blijft ons van de jonge Mahler niets anders dan een onvoltooid *Pianokwartet*. We hebben het eerste deel, *Nicht zu schnell*, plus welgeteld 24 maten van een scherzo, dat ruim een eeuw later door Alfred Schnittke werd afgemaakt. Meer is er niet. Mahler schreef het kwartet in 1876, hij was toen een jaar of 16, aan het eind van zijn eerste jaar op het Weense conservatorium. Bij een uitvoering speelde hij zelf de pianopartij. Dan is er nog een tweede uitvoering bekend ten huize van Dr. Theodor Billroth, een vriend van Brahms, en eentje op 12 september 1876 in Igau – op een concert dat Mahlers ouders hadden georganiseerd. Misschien heeft Mahler het kwartet willen uitgeven, want het manuscript draagt het stempel van een uitgever, maar in eerste instantie raakte het zoek.

Pas in de jaren 1960 dolf Mahlers weduwe Alma het Schumann-achtige stuk weer op tussen de papieren van haar man.

Franz Schreker was een tijdgenoot van Mahler en evenals hij lange tijd actief in Wenen. Hij was vooral bekend om opera's als *Der ferne Klang* en *Die Gezeichneten*. *Der Wind* schreef hij in 1908/09. Het was een opdracht van het Weense Ensemble des Raimundtheaters. De volledige titel *Der Wind, Musik zu einer Tanzallegorie für fünf Instrumente* verwijst naar het feit dat de danseres Grete Wiesenenthal, die het scenario ervoor schreef, hem na zijn dans-pantomime *Die Geburtstag der Infantin* tot een nieuw werk inspireerde waarop ook kon worden gedanst. Het stuk werd echter bij leven van Schreker niet uitgevoerd; pas in 1958 dolf iemand het op in de kelders van Universal Edition en de première was in 1980. Schreker schrijft ergens voor om de pianotoets in te drukken zonder geluid te maken – een effect dat hij of collega Schönberg omstreeks die tijd als eerste heeft bedacht.

Van de rijpe **Mahler**, een veertiger inmiddels, is het **Adagietto**. Het is het vierde deel van zijn *Vijfde symfonie*, die hij in de zomers van 1901 en 1902 schreef. Het *Adagietto* werd zijn beroemdste werk. Het is van een oneindige liefde, tederheid, weemoed, verlangen. Dat het nu als kamermuziek klinkt, is niet zo raar. Het is oorspronkelijk ook voor alleen strijkers plus harp. Deze wondervolle muziek lijkt een soort liefdeslied voor Mahler's jonge vrouw Alma te zijn geweest, en wel met de woorden: 'Wie ich dich liebe, du meine Sonne / ich kann mit Worten Dir's nicht sagen. / Nur meine Sehnsucht kann ich Dir klagen / und meine Liebe, meine Wonnel'

Wie was het grootste wonderkind ooit? Mozart, Mendelssohn, Saint-Saëns, Prokofjev? Mogelijk was het een iets minder bekende figuur: **Erich Wolfgang Korngold**. 'De nieuwe Mozart,' riep Mahler toen hij het jochie aan het werk zag. Op z'n 15e deed Erich Wolfgang Wenen versteld staan met zijn *Sinfonietta*, gedirigeerd door de legendarische Felix Weingartner. 'Een volwassen hart in een jeugdige ribbekast...' En op zijn 18e al gingen er twee opera's succesvol in première, *Der Ring des Polykrates* en *Violanta*. Al spoedig schreef Korngold zijn bekendste werk de opera *Die tote Stadt*. Hij was 23 toen de opera in twee steden tegelijk zijn eerste opvoering beleefde en vervolgens Europa veroverde.

De *Suite opus 23* schreef Korngold in 1930 voor een merkwaardige bezetting: 2 violen, cello en piano linkerhand. Dit laatste vanwege de pianist die de opdracht had gegeven. Deze was Paul Wittgenstein, telg uit een steenrijke, culturele Weense familie en broer van de beroemde filosoof Ludwig Wittgenstein. Lastig, als je pianist bent. Maar Wittgenstein zette zijn carrière éénarmig voort. Aan geld geen gebrek en zo

kon hij componisten als Ravel, Britten, Prokofjev, Richard Strauss en dus Korngold speciaal muziek voor zich laten schrijven. (*Stephen Westra*)

Damiaan Denys (Wevelgem, 1965) is filosoof en psychiater. Hij is hoogleraar psychiatrie aan de Universiteit van Amsterdam. In 2004 promoveerde hij cum laude aan de Universiteit Utrecht op het proefschrift *On Certainty: Studies in obsessive-compulsive disorder*. Hij is tevens met de onderzoeksgroep over Neuromodulation and Behaviour verbonden aan het Nederlands Instituut voor Neurowetenschappen. Zijn onderzoek richt zich op de psychopathologie en neurobiologie van de angst, controle en compulsiviteit (dwangstoornis). In 2020 kreeg Denys de Ig Nobelprijs voor geneeskunde voor zijn ontdekking van misofonie als psychische aandoening. Hij geeft regelmatig publiekslezingen op het snijvlak van filosofie, psychiatrie en neurowetenschappen over angst, controle, vrijheid, zekerheid, hersenstimulatie en geluk.

Zo omschrijft **Camerata RCO** zichzelf: 'Wij zijn allen lid van het Koninklijk Concertgebouworkest en we genieten enorm van het spelen in het orkest. Dit plezier breiden we echter graag uit door ook in een klein ensemble samen te spelen. Niet alleen is het repertoire van een klein ensemble anders, wij vinden ook dat kamermuziek persoonlijker en intiemmer is. Het is verfrissend om onze collega's in het orkest beter te leren kennen terwijl we samen optreden als Camerata RCO.' Het was te horen in steden als New York, Minsk, Tokyo, Seoul, Wenen, Rome, Honolulu en Madrid. Hun laatste cd was met Bruckners *Zevende symfonie* in een arrangement voor kamerensemble.

Binnenkort in Muziekgebouw Eindhoven

Do 23 sep Adriaan van Dis & Momo Kodama

Wo 3 dec Alicja Gescinska & Merel Vercammen, Dina Ivanova en Taylor Burgess

Di 24 feb Ap Dijksterhuis & Ragazze Quartet

De blik van buiten

Vrouwen in duistere tijden

Digitale detox

Wie kiest voor de volledige serie Scherpdenkers ontvangt nu 20% korting. Kijk voor meer info op mge.nl/scherpdenkers.

Zullen we Vrienden worden?

M-Friends draagt bij aan het voortbestaan van onze mooie concertzaal en ondersteunt de realisatie van bijzondere projecten. Voor een paar tientjes per jaar ben je al Vriend en natuurlijk krijg je daar ook iets voor terug! Scan de QR-code, lees meer over de voordelen en meld je aan.

Onze concerten worden mede mogelijk gemaakt door:

ASML

EINDHOVEN